

سیدعلی عبداللہی حسینی
کارشناس ارشد برنامه‌ریزی
آموزشی، سفیر نوآفرینی
آموزش، مربی و کوچ عملکرد
مدرسه‌ی ابتدایی مهرگان بابل

عذرا بیگم هژبری
دکترای برنامه‌ریزی
آموزشی، مدرس دانشگاه
و مدیر مدرسه‌ی ابتدایی
مهرگان بابل

بیشتر ما در جلسات بارش فکری^۱ شرکت کرده‌ایم. اغلب اوقات، در حین این جلسات، اتفاق خاصی می‌افتد؛ مثلاً اعضای اصلی و کلیدی گروه ایده‌هایشان را مطرح می‌کنند، همه در مورد همان ایده‌ها وارد بحث می‌شوند و به اتفاق نظر جمعی می‌رسند، بدون اینکه انبوهی از ایده‌هایی که می‌شد اعضای متعدد آن‌ها را تولید کنند، بررسی شود. این اتفاق از اشکالات جدی و اساسی جلسه‌های بارش فکری است. ممکن است بعضی از اعضا به سبب خجالتی بودن یا ترس از اینکه بقیه از ایده‌ی آن‌ها خوششان نیاید، حرف نزنند. برخی دیگر شاید به طور کل ساکت بمانند؛ چرا که می‌ترسند ایده‌هایشان زیادی شوک‌آور یا جسورانه باشد. کسانی که شخصیت مستحکم‌تری دارند، بر ایده‌های خودشان پافشاری می‌کنند و بدون اینکه به نظرات دیگران توجهی داشته باشند، از حرف خودشان دفاع می‌کنند. افراد محافظه‌کار هم ترجیح می‌دهند، فقط پیشنهادهای کم‌خطر بدهند.

بله، بارش فکری برای ترغیب افراد به تفکر در مورد مسائل خیلی مفید است؛ اما اگر مشکل ذکرشده برایتان پیش آمد، چگونه باید با آن مواجه شوید؟ اینجا است که فن فکرنویسی^۲ وارد میدان می‌شود؛ فرایندی که اجازه می‌دهد تک‌تک اعضا، بدون احساس خطر، در تولید ایده مشارکت کنند. با این روش می‌شود راه‌حل‌های بالقوه‌ی بسیار بیشتری نسبت به بارش فکری سنتی پیدا کرد.

یکی از دلایل این امر آن است که در جلسات سنتی بارش فکری، در آن واحد، فقط یک نفر اجازه‌ی صحبت دارد. تا زمانی که حرف یک نفر تمام شود و گروه هم درباره‌ی آن بحث کنند، بیشتر اعضا ایده‌هایشان را تغییر داده، آن‌ها را بی‌خیال شده یا به کلی فراموش کرده‌اند. این

ایده‌باران

نکته‌هایی کاربردی برای

تربخشی جلسات بارش فکری

همه ی شما با اعتماد به نفس و شاداب در کلاس حضور داشته باشید و در فعالیت های درسی به خوبی شرکت کنید.

قدم سوم: پخش کردن کاغذها

می توانید از کاغذهای معمولی برای تمرین استفاده کنید. مزیت استفاده از کاغذ این است که برای شرکت کنندگان ملموس تر است؛ این به تیم سازی کمک می کند.

معلم: حالا که با روش فکرنویسی، مشکل و هدف آشنا شدید، در این مرحله به هر کدام از شماها، یک برگ کاغذ برای نوشتن فکرها پتان می دهم.

قدم چهارم: آغاز فکرنویسی

بعد از تکمیل آماده سازی، تیم می تواند فکرنویسی را آغاز کند. محدوده ی زمانی سه تا پنج دقیقه ای برای دور اول کافی است تا شرکت کنندگان ایده های جدید را مطرح کنند. بعد از پایان اولین دور، هر شرکت کننده کاغذ را که ایده ها بر آن است، با دیگری دست به دست می کند. حالا دور دوم آغاز می شود، این دور و دورهای بعدی می توانند کوتاه تر باشند. دوباره هر شرکت کننده ایده های جدید خود را روی کاغذ، به ایده های ماقبل خود، اضافه می کند. این فرایند تا دورهای پنجم و ششم تکرار می شوند.

معلم: بچه های عزیز، حالا وقت آن رسیده است که ما به طور خلاصه به حل مسئله ی پیش رو

مثلاً می نویسیم که می توانیم بازی های جذاب داشته باشیم یا نقاشی کنیم یا حتی داستان های کوتاه بنویسیم و ... . بعد از اینکه همه ایده هایمان را نوشتیم، با هم بررسی می کنیم که کدام ایده ها بهترین ها هستند و می توانند کلاس را جذاب تر کنند. این گونه با هم می توانیم بهترین تصمیم را بگیریم و مشکل مان را حل کنیم.

امیدوارم الان بهتر متوجه شده باشید که «فکرنویسی» چگونه عمل می کند و چگونه می تواند به ما کمک کند. اگر سوآلی دارید، حتماً بپرسید.

قدم دوم: توضیح مشکل و هدف

هر تیم نیاز دارد مشکلی را که باید حل کند، بفهمد. داشتن یک هدف تعریف شده به تیم کمک خواهد کرد بر تولید ایده های درست تمرکز کند.

معلم: بچه های عزیز، حالا می خواهم با شما درباره ی مشکلی که ممکن است در کلاس های ما پیش بیاید و هدفی که ما می خواهیم برای حل آن داشته باشیم، صحبت کنم. این مشکل می تواند این باشد که برخی از دوستان ما در کلاس، به درس ها تمرکز کافی ندارند.

هدف ما این است که همه ی شما بهترین تجربه را در کلاس داشته باشید و از درس هایتان بهترین استفاده را ببرید. ما می خواهیم که

اتفاق «انسداد» نام دارد و می تواند باعث کاهش بازدهی و خلاقیت در جلسه شود. فکرنویسی به رفع این مشکل کمک می کند.

فکرنویسی نیز، مانند بارش فکری، روشی عالی برای به اشتراک گذاشتن ایده های جدید و تشویق به داشتن خلاقیت و ارائه ی ایده های نوآورانه است در فکرنویسی، تک تک اعضا برای مشارکت در موضوع فرصت مساوی دارند و قادرند بدون «انسداد» فکر کنند. برند روهرباک^۱، متخصص بازاریابی، این روش را در سال ۱۹۶۹ طراحی کرده است.

استفاده از فکرنویسی در گروه منافی به همراه

دارد، از جمله اینکه چون در مرحله ی ایده زنی بحثی انجام نمی شود، می توان در مدت زمانی کوتاه ایده های بیشتری خلق کرد. تمام اعضای گروه، حتی افراد ساکت و خجالتی، برای مطرح کردن ایده هایشان شانس برابر دارند؛ چون معلوم نیست کدام ایده را چه کسی مطرح کرده است، آزادانه تر می توان خلاقیت به خرج داد. این کار اعضای تیم را قادر می سازد تا ایده هایی بدهند که قبلاً ممکن بود به نظر عجیب بیایند یا مورد استقبال جمع قرار نگیرند. عوض کردن کاغذها باعث می شود امکان سنجش ایده های قبلی و رسیدن به ایده های جدید بر مبنای آن ها حفظ شود؛ اما به شکلی خلاقانه تر و متمرکز تر از بارش فکری سنتی.

در ادامه، می خواهیم با هم وارد کلاسی شویم که معلم از این روش برای حل مسئله استفاده می کند:

قدم اول: توضیح روش

بزرگ ترین مشکل در معرفی یک فن (تکنیک) یا روش این است که شرکت کنندگان معمولاً اصول آن را درک نمی کنند. هر چند فکرنویسی به اندازه ی کافی ساده به نظر می رسد، باز هم لازم است که فرایند تمرین و مزایای آن برای تیم توضیح داده شود.

معلم: دانش آموزان عزیز، امروز می خواهم با شما راجع به «فکرنویسی» صحبت کنم؛ یعنی فکر کردن و نوشتن. وقتی ما مشکلی داریم و می خواهیم بهترین راه حل برای آن پیدا کنیم، این روش به ما کمک می کند تا به ایده های جدید و خلاقانه برسیم. فکرنویسی به این معناست که همه فکر خود را روی کاغذ بنویسیم تا با هم بتوانیم مشکل را حل کنیم؛ مثلاً فرض کنید می خواهیم کلاسمان را جذاب تر کنیم تا همه ی دانش آموزان با حوصله درس بخوانند. در اینجا ما همه در یک کاغذ ایده هایمان را می نویسیم؛

خلاقانه‌ای که همه ارائه داده‌ایم، بهترین استفاده را ببریم.

اولین ایده این است که ما می‌توانیم بازی‌های آموزشی جذابی برگزار کنیم. این بازی‌ها می‌توانند به شما کمک کنند تا درس را بهتر یاد بگیرید و هم‌زمان لذت ببرید.

دومین راهکار این است که ما می‌توانیم داستان‌های جذابی برای شما بخوانیم. این داستان‌ها می‌توانند به شما کمک کنند تا بهتر موضوعات را درک کنید و به سؤالاتتان پاسخ بدهید.

و آخرین راهکار این است که ما می‌توانیم از تصویرهای جذاب و آموزنده استفاده کنیم. این تصویرها می‌توانند مفاهیم را برای شما روشن‌تر و به شما کمک کنند مطالب را بهتر یاد بگیرید.

اکنون، بیایید با هم بررسی کنیم که کدام یک از این راهکارها بهترین و مناسب‌ترین راه‌حل برای مشکل ماست. با هم بحث کنیم و بهترین تصمیم را بگیریم.

سخن پایانی

این روش، به‌عنوان ابزار آموزشی کمک‌کننده، از تعامل فعال دانش‌آموزان با موضوعات درسی حمایت می‌کند و آن‌ها را یاری می‌دهد تا مهارت‌های خلاقیت و تفکر انتقادی خود را تقویت کنند. همچنین، با آموزش مناسب این روش به مدیران و معلمان مدرسه‌ها، می‌توان به آن‌ها کمک کرد که به شناخت بهتری از نیازها و علایق دانش‌آموزانشان برسند و در نتیجه روش‌های آموزشی خود را با توجه به این نیازها بهبود بخشند.

دست‌به‌دست کنید. اکنون زمان ارزیابی و بحث ایده‌هاست. در فکرنویسی معمولاً بیشتر از بارش فکری ایده تولید می‌شود، بنابراین ترتیب تمام ایده‌ها در بین گروه‌ها و دسته‌بندی‌ها اهمیت دارد تا مرور کلی بهتری انجام شود. ایده‌ها بر اساس میزان امکان‌پذیری آن‌ها، میزان کمک آن‌ها برای رسیدن به اهداف تعریف‌شده‌ی مرحله‌ی دوم و میزان افزودن ارزش به سازمان ارزیابی می‌شوند.

معلم: بچه‌های عزیز، حالا وقت آن رسیده است به ایده‌هایی که همه‌ی ما نوشته‌ایم، نگاه کنیم و تصمیم بگیریم که کدام ایده‌ها بهترین و مناسب‌ترین‌ها برای حل مشکل ما هستند. این مرحله خیلی مهم است؛ زیرا ما می‌خواهیم از ایده‌های

بپردازیم. حالا همه‌ی شما کاغذ و مداد در دستتان بگیرید. به موضوع خاص مثلاً «راه‌حل‌های افزایش تمرکز دانش‌آموزان در کلاس» فکر کنید. سپس هر کس به ترتیب یکی یکی ایده‌های خود را بنویسد. ممکن است یکی از شما ایده داشته باشد که می‌توانیم بازی‌های آموزشی جذابی را برگزار کنیم یا شاید کسی پیشنهاد کند که می‌توانیم داستان‌های مهیجی را برای شما بخوانیم یا حتی می‌توانیم با استفاده از تصویرهای جذاب و آموزنده، درس‌ها را برایتان جذاب‌تر کنیم. حالا منتظر باشید تا همه ایده‌های خود را بنویسند.

قدم پنجم: جمع‌بندی و بحث‌کردن در مورد ایده‌ها

تمام ایده‌ها را جمع کنید و آن‌ها را با بر یک تخته بنویسید یا به میز کناری

پی‌نوشت‌ها

1. brainstorming
2. brainwriting
3. Blocking
4. Bernd Rohrbach

منبع
گوانت، آدام، ۱۴۰۲، پتانسیل پنهان: دانش رسیدن به دستاوردهای بزرگ‌تر، ترجمه‌ی مهر ساشع الاسلام، نشر مون